املی ترجمهسی اوشبو

املی ترجمه‌سی

(اوّل مرتبه باصلنوی)

بلدهٔ قزانده عثمانف مدرسه سنده معلم شیخ الاسلام
بن اسد الله الحمیدی .

قزانده مطبعهٔ کریمیه‌ده کندی مصارفلریله
۱۹۰۳ نجی سنه ده

طبعسینه پیتربورغ سینزوری طرفندن رخصت ویرلشدر ۲۰ نچی اوکتابرده
۱۹۰۳ نچی یلده

Дозволено цензурою. С.-Петербургъ, 20 Октября 1903 г.

Типографія Торговаго Дома Брат. КАРИМОВЫХЪ въ Казани.

رب يسر ولاتعسر وتمم بالخير

بسم الله الرحمن الرحيم

يَقُولُ العَبْدُ فِي بَدْءِ الْأَمَالِي * لِتَوْحِيدٍ بِنَظْمٍ كَاللَّآلِي

(يقول) ايتور (العبد) الله تعالى نكّ قلى ايتور (فى بدء الامالى) امالى كتابنى باشلاوده ايتور املاء ديو كوكلدان چغاروب يازو يازوغه ايتورلر (لتوحيد) الله تعالى نى برلمك اوچون (بنظم) بيت برلن (كاللائى) انجولر كبى اول بيتلر .

اِلٰهُ الْخَلْقِ مَوْلَانَا قَدِيمٌ * وَمَوْصُوفٌ بِأَوْصَافِ الْكَمَالِ

(اله الخلق) مخلوقلارنكّ الهى (مولانا) بزنكّ خوجهمز (قديم) يوقدان باربولماغاندر همیشه باردور (وموصوف) دخى صفتلانمشدر مخلوقلارنكّ الهى (باوصاف الكمال) كامل بولغان صفتلار برلن .

هُوَ الْحَيُّ الْمُدَبِّرُ كُلَّ أَمْرٍ * هُوَ الْحَقُّ الْمُقَدِّرُ ذُو الْجَلَالِ

(هو) اول الله تعالى (الحى) تركدر (المدبر) بلوب قيلغوچيدر (كل امر) هر بر اشنى (هو) اول الله تعالى (الحق) همیشه ثابتدر (المقدر) هر نرسهنى چيكلاوچيدر (ذو الجلال) اولوغلق اياسيدر .

مُرِيدُ الْخَيْرِ وَالشَّرِّ الْقَبِيحِ * وَلٰكِنْ لَيْسَ يَرْضَى بِالْمُحَالِ

(مريد الخير) ایذگولکنی تلاگوچیدر الله تعالی (والشر) دخی یاورلقنی تلاگوچیدر (القبیح) قباحت بولغوچی اول یاورلق (ولکن) آلای بولسه‌ده (لیس) ایماس اول الله تعالی (یرضی) راضی بولور ایماس (بالمحال) شریعتده درست بولماغان نرسه‌نی قیلوغه .

صِفَاتُ اللّٰهِ لَيْسَتْ عَيْنَ ذَاتٍ * وَلَا غَيْرًا سِوَاهُ ذَا انْفِصَالِ

(صفات الله) الله تعالی‌نك صفاتلاری (لیست) ایماس اول صفتلار (عین ذات) الله‌تعالی‌نك ذاتنه عین یعنی صفتلری ذاتی برلن بر توگل‌لر (ولاغیرا) دخی باشقه ایماس‌لر (سواه) اول الله‌تعالی‌نك ذاتنه باشقه (ذا انفصال) آیورلماق ایاسی بولوب باشقه ایماس‌لر آنك اوچون عرفده باشقه دیو آیورلوب تابلغان نرسه‌گه ایتله الله‌تعالی‌نك صفتلاری ذاتندان آیورلوب تابلمیلار .

صِفَاتُ الذَّاتِ وَالْأَفْعَالِ طُرًّا * قَدِيمَاتٌ مَصُونَاتُ الزَّوَالِ

(صفات الذات) الله‌تعالی‌نك ذات صفتلاری (والافعال) دخی الله‌تعالی‌نك فعل صفتلاری (طرا) بارچه‌سی (قدیمات) قدیم‌لردور یعنی همیشه بارلاردور یوق بولماس‌لار اصلا (مصونات الزوال) بتودان صاقلانغشلاردر یعنی اصلا بتماسلر وذاتندان آیورلماس‌لار .

نُسَمِّي اللّٰهَ شَيْئًا لَا كَالْأَشْيَاءِ * وَذَاتًا عَنْ جِهَاتِ السِّتِّ خَالِ

(نسمی الله) آتارمز بز الله تعالی‌نی (اهل السنت والجماعت‌دان بولغان کشیلر (شیئا) شی دیب آتارمز (لا کالاشیاء) الله تعالی شی بولسه‌ده باشقه شیلر کبی توگل یعنی باشقه شیلرگه اوخشاماس (وذاتا) دخی الله تعالی‌نی ذات دیب تسمیه قیلورمز یعنی آتارمز (عن جهات الست)

آلتی جهتدان یعنی آست است اوك صول آل آرت جهتلرنـدان (خال) بوش‌در یعنی هیچ قایوسنك توگل‌در .

وَلَیْسَ الاِسْمُ غَیْرًا لِلْمُسَمّٰی * لَدٰی اَهْلِ الْبَصِیرَةِ خَیْرِ آلِ

(ولیس الاسم) هر نرسه‌نك اسمی ایمـاس (غیرا) باشقه (للمسمی) آتالمـش نرسه‌گه (لـدی اهـل البصیرة) قلبلرنـك نـور ظاهر بولغان کشیلر قاشنك یعنی اهل السنت والجماعت قاشنك (خیر آل) اول قلبلرنك نور ظاهر بولغان کشیلر الوغ وشریف بولغان کشیلرنك ایڭ گوسی آلار .

وَمَا اِنْ جَوْهَرٌ رَبِّیْ وَجِسْمٌ * وَلَا کُلٌّ وَبَعْضٌ ذُو اشْتِمَالِ

(ومان) ایماس (جوهر) جوهر ایماس (ربی) منم ربم (وجسم) دخی جسم ایماس ازونلغی یاصیلغی تیرانلکی بولغان نرسه‌نی جسم دیلر الله تعالی‌ده بولار یوق (ولاکل) دخی کل ایماس منم ربم یعنی ایکـی یا آندان آرتوقدان جیولغان نرسه ایماس (وبعض) دخی بر جیولغان نرسه‌نك بر الوشی ایمس (ذواشتمال) چولغانماق ایاسی اول بعض کل اچنك یعنی کل اچنك بعض‌تابلا الله‌تعالی بر نرسه اچنك تابولا تورغان نرسه توگل .

وَلَا عَرَضٌ وَلَا ذُو صُورَةٍ مَا * تَعَالَی اللّٰهُ عَمَّا فِی الْخَیَالِ

(ولاعرض) دخی الله‌تعالی قیامنك باشقه‌غه محتاج بولغان نرسه ایمـس (ولا ذو صورة ما) دخی صورتلردن بولغان بر صورت ایاسی ایمس الله تعالی (تعالی‌الله) بلند وپاك بولـدی الله‌تعالی (عمافی‌الخیال) خیالـك بولغان نرسه‌دان وفکرگه توشکان نرسه دان هر صورت‌که خیالـگه کیلسه یا کوڭلـگا کیلسه الله تعالی اول صورتدان پاك ومنزه‌در .

وَمَا القُرْآنُ مَخْلُوقًا تَعَالَى * كَلامُ الرَّبِّ عَنْ جِنْسِ المَقَالِ

(وما القرآن) دخی الله تعالی کلامی بولغان قرآن ایمس (مخلوقا) یوقدان بار بولغان ایمس (تعالی) بلند وپاك بولدی (کلام الرب) الله تعالی نك کلامی (عن جنس المقال) مخلوقلارنك سویلنمشلری جمله سندان بولودان آنك اوچون مخلوقلارنك سویلنمشلری حرفلر تاوشلار برله بولار ایکسیده مخلوق الله تعالی کلامی مخلوق توگل ایدی .

وَرَبُّ العَرْشِ فَوْقَ العَرْشِ لٰكِنْ * بِلا وَصْفِ التَّمَكُّنِ وَاتِّصَالِ

(ورب العرش) عرشنك ربسی (فوق العرش) عرشدان اوستوندر (لکن) آلای بولسه ده عرشدان اوستون بولماقی (بلا وصف التمکن) عرشده اورونلانماق وصفندان باشقه (واتصال) دخی عرشگه توتاشماق وصفندان باشقه عرش دیو ایك استه گی توقزنچی قات کوکنی ایتورلر .

وَمَا التَّشْبِيهُ لِلرَّحْمٰنِ وَجْهًا * فَصُنْ عَنْ ذَاكَ أَصْنَافَ الأَهَالِي

(وما التشبیه) بر شینی اوخشاتماقلق ایماس (للرحمن) الله تعالی گه (وجها) کورکام یول ایمس (فصن) بس صاقلاسین (عن ذاك) اوشبو تشبیه دان (اصناف الاهالی) اهل السنت والجماعت نك بارچه صنفلارنی اهل السنت والجماعت نك هیچ بر صنفنده بوبوزق اعتقاد یوقدور .

وَلا يَمْضِي عَلَى الدَّيَّانِ وَقْتٌ * وَأَحْوَالٌ وَأَزْمَانٌ بِحَالِ

(ولا یمضی) اوتماس (علی الدیان) جزا بیرگوچی الله تعالی اوزرینه (وقت) هیچ بر وقت اوتماس (واحوال) دخی حاللر اوتماس (وازمان) دخی زمانلر اوتماس (بحال) هیچ بر حالده .

وَمُسْتَغْنٍ إِلٰهِي عَنْ نِسَاءٍ * وَأَوْلادٍ إِنَاثٍ أَوْ رِجَالِ

(ومستغن) دخی موگسزدور (الهی) منم الهم یعنی معبودم (عن نساء)

خاتونلاردان موکسزدر یعنی خاتونلارغه محتاج توگل دور (واولاد) دخی بالالاردان موکسزدور (اناث) قزبالالاردان (اورجال) یایسه ایر بالالاردان یعنی هیچ بر بالاسی یوقدر هم بالالاغه احتیاجی یوقدر .

كَذَا عَنْ كُلِّ ذِی عَوْنٍ وَنَصْرٍ * تَفَرَّدَ ذُو الْجَلَالِ وَالْمَعَالِی

(کذا) اوشنداق خاتونلاردان بالالاردان موکسز بولدیغی کبی موکسزدر الله تعالی (عن کل ذی عون) هربر یاردم ایاسندان یعنی هیچ کمنسك یاردمینه محتاج توگل در (ونصر) دخی نصرت ایاسندان موکسزدر (تفرد) یالغز بولدی (ذوالجلال) الوغلق ایاسی الله تعالی (والمعالی) دخی بلندلك ایاسی الله تعالی .

يُمِيتُ الْخَلْقَ قَهْرًا ثُمَّ يُحْيِي * فَيَجْزِيهِمْ عَلَى وَفْقِ الْخِصَالِ

(یمیت) اولترور اول الله تعالی (الخلق) مخلوقلارنی (قهرا) قهر یورگزندان (ثم یحیی) مونك صوکننه ترگزور اول الله تعالی (فیجزیهم) بس جزاء واولوش بیرر الله تعالی (علی وفق الخصال) قیلغان عمللرینه موافق جزا بیرر ایذگو عملگه ایذگو جزاء یاوز عملگه یاوز جزا بیرر بو بیت اولگاندان صوك قوبارولونی اثبات اوچون .

لِأَهْلِ الْخَيْرِ جَنَّاتٌ وَنُعْمَى * وَلِلْكُفَّارِ إِدْرَاكُ النَّكَالِ

(لاهل الخیر) ایذگو عمل اهلی اوچون بولغوچیدر (جنات) اوجماخلار (ونعمی) دخی نعمتلر (وللکفار) .

وَلَا يَفْنِی الْجَحِيمُ وَلَا الْجِنَانُ * وَلَا أَهْلُوهُمَا أَهْلَ انْتِقَالِ

(ولایفنی) دخی فانی بولمس یعنی بتمس (الجحیم) تموغ (ولاالجنان) دخی اوجماخلار بتمس (ولا اهلوهما) دخی اوجماخ برلن تموغ اهلی ایمس (اهل انتقال) کوچمك اهلی ایمس مؤمنلر گناه سببلی تموغغه

کرسه‌لرده همیشه اوجماخ اهللریدر تموغ‌غه اهل بولوب تموغ‌فه کرگان کشی منگو قالور اوجماخقه کرگان کشی اوجماخده منگو قالور بو بیت جهمیه دیکان مذهبنی رد بولا آلار جنت وتموغ فانی هم اهل‌لری‌ده فانی دیلر .

یَرَاهُ الْمُؤْمِنُونَ بِغَیْرِ کَیْفٍ * وَاِدْرَاكٍ وَضَرْبٍ مِنْ مِثَالِ

(یراه) کورور اول الله تعالی‌نی (المؤمنون) مؤمنلر کورر (بغیر کیف) کیفیت‌دان باشقه (وادراك) دخی کورلمش نرسه‌نی چولغاب آلوب کوردان باشقه بولغان کورو برلن کوررلر (وضرب من مثال) دخی اوخشاماقدان بر نوع‌دان باشقه کوررلر بوبیت الله تعالی‌نی قیامت کوننده کورونی اثبات اوچون هم معتزله‌نی رد بوله آلار الله تعالی‌نی کورو ممکن توگل دیلر .

فَیَنْسَوْنَ النَّعِیمَ اِذَا رَأَوْهُ * فَیَا خُسْرَانَ اَهْلِ الْاِعْتِزَالِ

(فینسون) بس انتورلار مؤمنلر (النعیم) اوجماخ نعمت‌لرنی (اذا رأوه) هر قیچان الله تعالی‌نی کورسه‌لر (فیا) بس ای مسلمان قومی صاقلا گز (خسران اهل الاعتزال) اعتزال اهلی‌نك یعنی معتزله‌نك بو دیداردان محروم بولو سببلی بولغان کیچیلکلرندان صاقلانوگز .

وَمَا اِنْ فِعْلُ اَصْلَحَ ذَا افْتِرَاضٍ * عَلَی الْهَادِی الْمُقَدَّسِ ذِی التَّعَالِ

(وما ان) ایمس (فعل) اش (اصلح) بنده اوچون فائده‌لی بولغان اش (ذا افتراض) فرض وواجب ایمس (علی الهادی) توغری یلقغه کوندرگوچی الله تعالی اوزرینه فرض ایمس (المقدس) کیچیلك لردان پاك بولغوچی اول الله تعالی (ذی التعالی) بلندلك ایاسی اول الله تعالی بس طاعت قیلوبده الله تعالی تموغ‌غه کرتسه گناه قیلوبده جنت‌گه کرتسه درست بوبیت معتزله‌نی رد بوله آلار طاعت قیلغان کشیگه اوجماخ واجب گناه قیلغان کشیگه جهنم واجب دیلر .

وَفرضٌ لازِمٌ تصْديقُ رُسْلٍ * واَمْلاكٍ كِرامٍ بِالنَّوالِ

(وفرض لازم) هربر عقللی بالغ مسلمان کشیگه لازم بولغان فرضدور (تصديق رسل) پیغمبرلرنی حق دیب قلب برلن اشانو یعنی هر قایوسی حق توغری یولنی کورساتوچیلر دیو (واملاك) دخی فرشته لرنی تصدیق الله تعالی نك قوللاری آشامیلار اچمیلر ایرلك وخاتونلق صفتلاری یوق دیو (کرام) حرمتلی اول فرشته لر (بالنوال) الله تعالی نك احسان قیلوی برلن.

وَختمُ الرُّسْلِ بِالصَّدْرِ المُعَلّٰى * نَبِيٌّ هاشِمِيٌّ ذی جَمالِ

(وختم الرسل) بارچه پیغمبرلرنك تمام بولوی (بالصدر المعلی) بیوك بولغان کوکراك برلندر یعنی الوغ مرتبه لی بولغان محمد علیه السلام برلندر (نبی هاشمی) هاشم روندان بولغان پیغمبر اول (ذی جمال) کورکاملك ایاسی اول.

اِمامُ الاَنْبِياءِ بِلا اخْتِلافٍ * وَتاجُ الاَصْفِياءِ بِلا اخْتِلالِ

(امام الانبیاء) پیغمبرلرنك امامی اول محمد علیه السلام (بلا اختلاف) اختلافدان باشقه رسول الله نك پیغمبرلرنك امامی بولوی امام لار آراسنده اختلافسزدر (وتاج الاصفیاء) دخی محمد علیه السلام یمان وقباحت صفتلاردان پاك بولغان آدملرنك تاجی دور (بلا اختلال) ضرر بیرودان باشقه.

وَباقٍ شرعه فِی کُلِّ وَقْتٍ * اِلٰی یَوْمِ القِیامَةِ وارْتِحالِ

(وباق) دخی قالغوچیدر (شرعه) محمد علیه السلام نك شریعتی (فی کل وقت) هر وقتده قالغوچیدر (الی یوم القیامة) قیامت کونینه قدری (وارتحال) دخی دنیادان آخرتگه کوچو کونینه قدری یعنی محمد علیه السلام نك شریعتی اصلا منسوخ توگل.

وَحَقٌّ اَمْرُ مِعْرَاجٍ وَصِدْقٌ * فَفِيهِ نَصُّ اَخْبَارٍ عَوَالِ

(وحق) دغى ثابت در (امر معراج) رسول الله نك كوكلرگه آشوب الله تعالى تلاگان يرلرده يوروى (وصدق) دغى راست دور (ففيه) بس بو معراج حقنك بولغوچيدر (نص اخبار) خبرلرنىك ظاهر واشكاره‌سى (عوال) بلند بولغوچى اول خبرلر .

وَاِنَّ الْاَنْبِيَاءَ لَفِي اَمَانٍ * عَنِ الْعِصْيَانِ عَمْدًا وَانْعِزَالِ

(وان الانبياء) دغى درستلىكنك پيغمبرلر (لفى امان) البته ايمينچيلىكنك در يعنى پاكلك ده‌در (عن العصيان) گناهدان يعنى گناه قيلودان (عمدا) قصدا گناه قيلودان (وانعزال) دغى پيغمبرلك مرتبه‌سندان آيرولماقلقدان ايمين‌لردر يعنى پيغمبر بولغان كشى اصلا معزول بولمى ومرتبه‌سندان توشمى .

وَمَا كَانَتْ نَبِيًّا قَطُّ اُنْثٰى * وَلَا عَبْدٌ وَشَخْصٌ ذُو افْتِعَالِ

(وما كانت) دغى بولمادى (نبيا) پيغمبر بولمادى (قط) هميشـه (انثى) خاتونلار (ولا) دغى پيغمبر بولمادى (عبد) قل (وشخص) دغى شوند اين كشى بولمادى (ذوافتعال) ياوز قباحت فعل اياسى بولغان كشى دورت خاتوننك پيغمبر بولوى برلن بعض‌لار ايتكانلر عيسى عليه السلام آناسى مريم فرعون خاتونى آسيه رضى الله عنها حضرت ساره حضرت هاجر بعضيلار حوا آنامز ايله موسى عليه السلام آناسينى ديگانلر يعنى بو آلتى خاتوننك پيغمبر بولوننك اختلاف قيلغانلار .

وَذُو الْقَرْنَيْنِ لَمْ يُعْرَفْ نَبِيًّا * كَذَا لُقْمَانُ فَاحْذَرْ عَنْ جِدَالِ

(وذوالقرنين) دغى ذوالقرنين يعنى اسكندر رومى (لم يعرف) بلنمادى (نبيا) پيغمبر بولوى بلنمادى (كذا لقمان) اوشنداق لقمان حكيم نك

پیغمبر بولوی بلنمادی (فاحذر) بس صاقلانسین (عن جدال) بـولار
حقنـده تچقر وشو ونزاعلاشودن پیغمبرمی توگلمی دیو .

وَعِيسَى سَوْفَ يَأْتِي ثُمَّ يَتْوِي * لِدَجَّالٍ شَقِيٍّ ذِي خَبَالِ

(وعیسی) عیسی علیه السلام (سوف) تیز زماندان (یأتی) کیلور یعنی
کوکدان یبرگه اینـار (ثم یتوی) مونك صوکنده هلاك قیلـور (لدجال)
دجالنی (شقی) یاوز بولغان دجالنی (ذی خبال) بوزقلـوق ایاسـی
بولغان دجالنـی .

كَرَامَاتُ الْوَلِيِّ بِدَارِ دُنْيَا * لَهَا كَوْنٌ فَهُمْ أَهْلُ النَّوَالِ

(کرامات الولی) ایذگولرنك کرامتلری (بدار دنیا) دنیا یورتونـده
(لها) بولغوچیدر اول کرامات اوچون (کون) بولماقلق (فهم) بس اول
ایذگولر (اهل النوال) الله تعالینـك احسانته وعطاسنه اهـل لردر
عیسی علیه السلامننك کیلوونی دنیاغه اینوونی هم دجال چغوونی انکار
قیلوب یالغان دیوچینی رسول الله ایمانسز بولور دیگان .

وَلَمْ يَفْضُلْ وَلِيٌّ قَطُّ دَهْرًا * نَبِيًّا أَوْ رَسُولًا فِي انْتِحَالِ

(ولم یفضل) دخی آرتوق بولمادی (ولی) ایذگو هم الله تعالیگه یاقین
بولغان آدم (قط) همیشه (دهرا) هیچ برزمانده (نبیا) پیغمبرگه آرتوق
بولمـادی (اورسولا) یایسه رسولگه آرتوق بولمادی (فی انتحال) برملتگه
نسبت بیروده نبی دیو فقط شریعتی بولغان پیغمبرگه اینتولور اما رسولنك
شریعتی ده کتابیده بولور .

وَلِلصِّدِّيقِ رُجْحَانٌ جَلِيٌّ * عَلَى الْأَصْحَابِ مِنْ غَيْرِ احْتِمَالِ

(وللصدیق) ابوبکر الصدیـق اوچون بولغوچیدر (رجحان جلی) ظاهر
بولغان آرتوقلق (علی الاصحاب) بارچه صحابه لر اوزرینه (من غیر احتمال)

احتمال‌دان باشقه یعنی ابوبکرالصدیق‌نك صحابه‌لردان آرتوق بولونه شك یوق‌دور .

وَلِلْفَارُوقِ رُجْحَانٌ وَفَضْلٌ * عَلَى عُثْمَانَ ذِي النُّورَيْنِ عَالِ

(وللفاروق) حق برلن باطلنی آیورغوچی حضرت عمر اوچون بولغوچیدر (رجحان) درجه‌ده قوتلی بولماق (وفضل) دخی آرتوقلق بولغوچیدر (علی عثمان) حضرت عثمان اوزرینه (ذی النورین) ایکی نور ایاسی اول حضرت عثمان (عال) قالغان صحابه‌لردان بلند مرتبه‌لی اول رسول اکرمك ایکی قزینی آلغانلقندان حضرت عثمانغه ایکی نور ایاسی دیولر

وَذُو النُّورَيْنِ حَقًّا كَانَ خَيْرًا * مِنَ الْكَرَّارِ فِي صَفِّ الْقِتَالِ

(وذوالنورین) دخی ایکی نور ایاسی حضرت عثمان (حقا) شکسز (کان) بولدی (خیرا) ایذگو راك بولدی (من الکرار) ثابت بولغان حضرت علی دن (فی صف القتال) صوغش صفنده ثابت بولغان حضرت علی دن یعنی حضرت علی کافرلر برلن صوغش قیلغوچیدر .

وَلِلْكَرَّارِ فَضْلٌ بَعْدَ هٰذَا * عَلَى الْأَغْيَارِ طُرًّا لَا تُبَالِ

(وللکرار) حضرت علی اوچون بولغوچیدر (فضل) آرتوقلق (بعد هذا) اوشبو آرتوقلقلار ثابت بولغاننك صوکنده (علی الاغیار) باشقه صحابه‌لر اوزرینه (طرا) بارچه‌سینه (لاتبال) چرکنمه ومکروه‌کورمه .

وَلِلصِّدِّيقَةِ الرُّجْحَانُ فَاعْلَمْ * عَلَى الزَّهْرَاءِ فِي بَعْضِ الْخِلَالِ

(وللصدیقة) حضرت عائشه اوچون بولغوچیدر (الرجحان) درجه‌ده آرتوقلق (فاعلم) بس بل‌سین (علی الزهراء) حضرت فاطمه اوزرینه (فی بعض الخلال) بعض اشلرده یعنی بعض جهتلردان گنه آرتوقلق باردر .

وَلَمْ يَلْعَنْ يَزِيدًا بَعْدَ مَوْتٍ * سِوَى الْمِكْثَارِ فِي الْاِغْرَاءِ غَالِ

(ولم يلعن) لعنت قيلمادی (یزیدا) معاویه اوغلی یزیدگه (بعد موت) یزید اولگاننك صوڭنده (سوی المکثار) کوب سویلوچیدان باشقه کشی (فی الاغراء) بوز وقلقغه قزدروده کوب سویله وچیدان باشقه کشی (غال) آرتوق تعصب قیلوچیدان باشقه کشی یعنی اورونسز دعوی قیلونی سیه تورغان کشیدن باشقه آدم یزیدکه اولگان صونك لعنت قیلمادی یزیدنك عبید الله اسملی ایلچسی کربلادا حضرت حسین نی شهید قیلغان صوڭنده یزید شادلانغان شوننك اوچون بعضیلار مثلا علامهٔ تفتازانی کبیلر لعنت درست دیگانلر .

وَاِيمَانُ الْمُقَلِّدِ ذُو اعْتِبَارٍ * بِاَنْوَاعِ الدَّلَائِلِ كَالنِّصَالِ

(وایمان المقلد) استدلال سز کشیگه ایاروب ایمان کیتروچی آدمنك ایمانی (ذواعتبار) اعتبارلی در یعنی شریعتده مقبول در (بانواع الدلائل) درست بولوی تورلی دلیل لر برلن ثابت در (کالنصال) تیمرلر کبی اول دلیل لر اوتکون وکیسکوچی اولماقده .

وَمَا عُذْرٌ لِذِي عَقْلٍ بِجَهْلٍ * بِخَلَّاقِ الْاَسَافِلِ وَالْاَعَالِي

(وما عذر) عذر ایماس (لذی عقل) عقل ایاسی اوچون (بجهل) بلماس سزلك عذر ایماس (بخلاق الاسافل) بیرلرنی وبیرده بولغان نرسه لرنی یاراتقوچی الله تعالی نی بلماو (والاعالی) دخی کوکلرنی وکوکده اولغان نرسه لرنی یاراتقوچی الله تعالی نی بلماو عقل ایاسنه عذر توگل در .

وَمَا اِيمَانُ شَخْصٍ حَالَ بَأْسٍ * بِمَقْبُولٍ لِفَقْدِ الْاِمْتِثَالِ

(وما) ایماس (ایمان شخص) کشیننك ایمانی (حال باس) اولوم

ایسر کلکی حالنده (بمقبول) قبول بولور ایماس (لفقد الامتثال) سلامت واختیارلی زمانده بوی صونو بولماغانلقی اوچون .

وما افعالُ خیرٍ فی حِسابٍ * مِنَ الایمانِ مفروضُ الوِصالِ

(وما افعال خیر) ایماس ایذگو اشلر وبخشی عمللر (فی حساب) صانالودا وحساب ایتلوده ایماس (من الایمان) ایماندان بر کیسك وبر الوش بولوب (مفروض الوصال) بو ایذکو اشلرنك ایمانغه توتاشماقلغی فرض ایتلمش بولغان حالده ایماندان بر کیساك بولوب صانالمش ایماس .

ولا یقضی بِکفرٍ وارتِدادٍ * بِعهرٍ اَوْ بِقتلٍ واختِزالِ

(ولا یقضی) حکم قیلنمش بولماس (بکفر) ایمانسز بولو برلن حکم ایدلماس (وارتداد) دخی اسلام دیننددن چغب مرتد بولو برلن (بعهر) زنا قیلو برلن (اوبقتل) یا یسه کشی اولترو برلن (واختزال) دخی کشی مالونی کوچلاب یا اورلاب آلو برلن یعنی زنا قیلو کشی اولترو اورلاو وغصبلاو الوغ گناهدان بولسهلارده لکن بولارنی قیلو برلن کشی ایمانسز بولمی فاسق بولا .

ومن ینو ارتِدادا بعد دهرٍ * یصِر عن دینِ حقٍّ ذا انسلالِ

(ومن ینو) کمدر نیت ایتسه (ارتدادا) اسلام دیننددن چغونی (بعد دهر) بر زمان صوڭنده (یصر) اورلور اول کشی (عن دین حق) حق بولغان اسلام دیننددن (ذا انسلال) صورولماق ایاسی بولوب یعنی شول زمانده اسلام دیننددن چغوب مرتد بولور .

ولفظ الكفرِ مِن غيرِ اعتِقادٍ ‌ بِطوعٍ رد دينٍ باغتفالِ

(ولفظ الكفر) اسلام دينندن چقارا تورغان كفر سوز (من غير اعتقاد) اول سوزنى هى ديب اعتقاد قيلودان باشقه غنه بولسه ده (بطوع) اختيار برلن سويلسه اول سوزنى (رد دين) اسلام دينني كيرى قايتارب مرتد بولودور (باغتفال) غفلت سببلى .

ولا يحكم بِكفرٍ حال سكرٍ * بِما يهذى ويلغو بارتِجالِ

(ولا يحكم) حكم قيلنماسون (بكفر) ايمانسز بولو برلن (حال سكر) ايسركلك حالنده (بما يهذى) اعتباردان باشقه سويلنگان سوز سببلى (ويلغو) دخى باطل ولغو سوز سويلو سببلى (بارتجال) فكر قيلماوى اويلاماوى سببلى اعتبارسز ولغو سوز سويلمكى برلن كفر برلن حكم ايدلماسون .

وما المعدوم مرئِيا وشيئا * لِفقهٍ لاح فى يمنِ الهِلالِ

(وما المعدوم) ايماس اهل السنت والجماعت قاشنده يوق نرسه يوق حالنده (مرئيا) كورلمش ايماس (وشيئا) دخى شى ديب آتالور ايماس (لفقه) شوندا ين دليل اوچون (لاح) ظاهر بولدى اول دليل (فى يمن الهلال) ياڭى آى بركاتنده مثلا آى نڭ آلداغى كونده آرتوى بوكونده كورلمى شونڭ كبى يوق نرسه ده بار بولماسندن اوّل بنده گه هم الله تعالى گه كورلمى .

وغير انِ المكون لا كشىءٍ * مع التكوِينِ خذه لِاكتِحالِ

(وغير ان) باشقه لاردر (المكون) يوقدان بار بولمش نرسه (لا كشىء) بر نرسه كبى توگل لردر (مع التكوين) الله تعالى نڭ يوقدان بار قيلماق معناسنده بولغان تكوين اسملى صفتى برلن (خذه) توت سين

برتکوبس برلن ملون باشقهلار دیگان سوزنی (لا کتحال) کوزگا سرمه ایتب تارتور اوچون ·

وَفِی الْاَذْهَانِ حَقٌّ کَوْنُ جُزْءٍ * بِلَا وَصْفِ التَّجَزِّیْ یَا ابْنَ خَالِیْ

(وفی الاذهان) عقللارده (حق) حق وثابتدر (کون جزء) شوندایـن جزنك بولماقلغی (بلا وصف التجزی) جزلنو وصفندن باشقه یعنی اول جزء غایت کچکنه بولغانلقدان عقل واشنندده بولوی درست توکل (یا ابن خالی) ای منم آنام برلن بر توغمه ایر قرداشمنلك اوغلی بو سوزمنی قبول ایت سین ·

وَاِنَّ السُّحْتَ رِزْقٌ مِثْلُ حِلٍّ * وَاِنْ یُکْرَهْ مَقَالِیْ کُلُّ قَالِ

(وان السحت) دخی درستلکده حرام (رزق) رزقدور (مثل حل) حلال رزق بولغان کبی (وان یکره) اگرچه مکروه ویاراماز کورسهده (مقالی) منم بوسوزمنی (کل قال) هر بر آچولانوچی کشی مثلا بومسئلهده خلاف کمسهلر معتزلهلر بولا ·

وَفِی الْاَجْدَاثِ عَنْ تَوْحِیْدِ رَبِّیْ * سَیُبْلٰی کُلُّ شَخْصٍ بِالسُّؤَالِ

(وفی الاجداث) قبرلرده (عن توحید ربی) ربمنی برله مکدن هم پیغمبردن هم دیندن (سیبلی) تیز وقت امتحان قیلنور (کل شخص) هر بر کشی (بالسؤال) صورالوبرلن بو بیت قبرداکی سؤالنی اثبات اوچون

وَلِلْکُفَّارِ وَالْفُسَّاقِ یَقْضِیْ * عَذَابُ الْقَبْرِ مِنْ سُوْءِ الْفِعَالِ

(وللکفار) کافرلر اوچون (والفساق) دخی الله تعالی نك طاعتندان چقغان بعض مؤمنلر اوچون (یقضی) حکم قیلنور (عذاب القبر) قبر عذابی (من سوء الفعال) اشله گان اشلرینك یاوزلغندان وبوزوقلوغندان ·

بوتکوبین برلن ملوث باشقه‌لار دیگان سوزنی (لا کتمحال) کوزگا سرمه ایتب تارتور اوچون .

وَفِی الاَذهَانِ حَقٌّ کَونُ جُزْءٍ * بِلاَ وَصْفِ التَّجَزِّی یَا ابْنَ خَالِی

(وفی الاذهان) عقل‌لارده (حق) حق وثابت در (کون جزء) شوندا این جزء‌نینك بولماقلغی (بلا وصف التجزی) جزءلنو وصفندن باشقه یعنی اول جزء غایت کچکنه بولغانلقدان عقل واشنده بولوی درست توکل (یا ابن خالی) ای منم آنام برلن بر توغمه‌ایر قرداشمنك اوغلی بوسوزمنی قبول ایت سین .

وَاِنَّ السُّحْتَ رِزْقٌ مِثْلُ حِلٍّ * وَاِنْ یُکْرَهْ مَقَالِی کُلُّ قَالِ

(وان السحت) دنی درستلکده حرام (رزق) رزق دور (مثل حل) حلال رزق بولغان کبی (وان یکره) اگرچه مکروه ویاراماز کورسه‌ده (مقالی) منم بوسوزمنی (کل قال) هر بر آچولانوچی کشی مثلا بو مسئله‌ده خلاف کمسه‌لر معتزله‌لر بولا .

وَفِی الاَجْدَاثِ عَنْ تَوْحِیدِ رَبِّی * سَیُبْلَی کُلُّ شَخْصٍ بِالسُّؤَالِ

(وفی الاجداث) قبرلرده (عن توحید ربی) ربسم نی برله‌مکدن هم پیغمبردن هم دیندن (سیبلی) تیز وقت امتحان قیلنور (کل شخص) هر بر کشی (بالسؤال) صورالو برلن بوبیت قبرداکی سؤالنی اثبات اوچون

وَلِلْکُفَّارِ وَالْفُسَّاقِ یَقْضِی * عَذَابُ الْقَبْرِ مِنْ سُوءِ الْفِعَالِ

(وللکفار) کافرلر اوچون (والفساق) دنی الله‌تعالی‌نك طاعتندن چقغان بعض مؤمنلر اوچون (یقضی) حکم قیلنور (عذاب القبر) قبر عذابی (من سوء الفعال) اشله‌گان اشلرینك یاوزلغندان وبوزوقلوغندان .

دُخُولُ النَّاسِ فِي الْجَنَّاتِ فَضْلٌ * مِنَ الرَّحْمنِ يَا أَهْلَ الْآمَالِ

(دخول الناس) آدملرنك كرمكلكى (فى الجنات) اوجماخلارغه (فضل) رحمت در (من الرحمن) الله تعالى نك رحمتندان (يا اهل الامالى) اى اميد اهلى بولغان كشيلر يعنى آدملرنك اوجماخقه كرمكلرى الله تعالى نك رحمتى برلن عمللرى برلن توگل .

حِسَابُ النَّاسِ بَعْدَ الْبَعْثِ حَقٌّ * فَكُونُوا بِالتَّحَرُّزِ عَنْ وَبَالِ

(حساب الناس) آدملرنك عمللرندن بولغان حساب (بعد البعث) قبرلردن قوبارلغاندان صوك قيامت كوننده (حق) شيك وشبهه سز حقدر (فكونوا) بس بولوكزلار اى مسلمان قرداشلر (بالتحرز) صاقلانو برلن (عن وبال) گناهدان .

وَيُعْطَى الْكُتْبَ بَعْضًا نَحْوَ يُمْنى * وَبَعْضًا نَحْوَ ظَهْرٍ وَالشِّمَالِ

(ويعطى الكتب) دنياده قيلغان عمللر يازلغان كتابلار بيرلمش بولور (بعضا) قايسى كشيگه (نحو يمنى) اوك طرفدن يعنى اوك قولغه (وبعضا) دخى قايسى كشيلرگه بيرلمش بولور (نحو ظهر) آرقا طرفندن (والشمال) دخى صول طرفندن يعنى صول قولغه .

وَحَقٌّ وَزْنُ أَعْمَالٍ وَجَرْيٌ * عَلَى مَتْنِ الصِّرَاطِ بِلَا اهْتِبَالِ

(وحق) دخى شيكسز وشبههسز ثابت در (وزن اعمال) قيامت كوننده عمللرنى اولچاملك كيراك ايذگو عمل بولسون كيراك ياوز عمل بولسون (وجرى) دخى يورمكلك شيكسز حق وثابت در (على متن الصراط) صراط كوپربنك اوستنده (بلا اهتبال) يالغانسز يعنى صراطدان اوتو هم عمللرنك اولچانوى يالغان توگل يايسه بر نرسهگه ده طيانمايچه صراطدان اوتو. حق وثابت دور معناسنده .

وَمَرْجُوٌّ شَفَاعَةُ اَهْلِ خَيْرٍ * لِاَصْحَابِ الْكَبَائِرِ كَالْجِبَالِ

(ومرجو) دخی قیامت کونده امید ایتلمش دور (شفاعة اهل خیر) اینگولك اهلی‌نك شفاعتی (لاصحاب الکبائر) الوغ گناه ایالری اوچوی (کالجبال) تاغ‌لار کبی الوغ بولغان گناه ایالری اوچون مثلا قیامت کونده پیغمبرلر عالم عامل‌لر اینگو کشیلر شفاعت قیلورلار.

وَلِلدَّعَوَاتِ تَأْثِيرٌ بَلِيغٌ * وَقَدْ يَنْفِيهِ اَصْحَابُ الضَّلَالِ

(وللدعوات) دعالارنك بولغوچیدر کیرالکنرسه اوچون ونینندی مراد اوچون بولسون یاکه ترکلرنك اولوکلرگه دعالاری بولسون شول دعالار اوچون بولغوچیدر (تاثیر بلیغ) کامل اثر اتملك بولغوچیدر (وقد ینفیه) تحقیق یوق دیب نفی قیلورلار دعالارنك اثر اینونی وفائده بیرونی (اصحاب الضلال) آزغونلق ایالری یعنی اهل السنت والجماعت‌دن بولمغان کشیلر.

وَدُنْيَانَا حَدِيثٌ وَالْهَيُولَى * عَدِيمُ الْكَوْنِ فَاسْمَعْ بِاجْتِذَالِ

(ودنیانا) بزنك دنیامز ودنیاده اولغان بارچه مخلوق (حدیث) یوقدان بار بولغاندور (والهیولی) دخی حکما وفلاسفه اثبات ایتکان هیولی (عدیم الکون) بارلغی یوق‌در (فاسمع) بس ایشت سین (باجتذال) شادلق برلن وقوانو برلن یعنی بو سوزنی ایشت حکما جسم‌نی هیولی صورتدان مرکب بولار برسی برسندن آیورلمی ایکسیده قدیم دیلر.

وَلِلْجَنَّاتِ وَالنِّيرَانِ كَوْنٌ * عَلَيْهَا مَرَّ اَحْوَالٌ خَوَالِ

(وللجنات) دخی اوجماحلار اوچون بولغوچیدر مثلا سکز اوجماح

اچنده بولغوچيدر (والنيران) دخى تموغ لار اوچون بولغوچيدر يديسى اوچونده (كون) بولماقلق يعنى اوجماده تموغده هر ايكسى باردور (عليها) اول اوجماح ايله تموع اوزرنده در (مر احوال) حاللرنك يايسه يل لارنك اوتمكلكى (خوال) اوتكوچى اول حاللر يايسه يل لار جرگوچى معناسنده

وَذُو الْاِيمانِ لايبقى مقيما * بِسُوءِ الذَّنْبِ فِى دارِ اشْتِعالِ

(وذو الايمان) ايمان اياسى (لايبقى) قالماس اول ايمان اياسى (مقيما) منگو تورغوچى بولوب قالماس (بسوء الذنب) ياوز گناه سببلى (فى دار اشتعال) تموغده يعنى الوغ كناه اياسى گرچه توبه سز اولسه ده تموغده منگو قالماس معناسنده .

لَقَدْ اَلْبَسْتُ لِلتَّوحيدِ نَظْماً * بَدِيعَ الشَّكْلِ كَالسِّحْرِ الْحَلالِ

(لقد البست) تحقيق كيگزدوم مين (للتوحيد) الله تعالى نى برلمك اوچون (نظما) بيت نى كيگزدوم مين (بديع الشكل) صورتى كوركام وقزقمالى (كالسحر الحلال) سحر حلال ديگان شعر كبى .

يُسَلِّي الْقَلْبَ كَالْبُشْرى بِرَوْحٍ * وَيُحْيِي الرُّوحَ كَالْماءِ الزُّلالِ

(يسلى القلب) كوگلنى قواندرر اول بيت (كالبشرى) شادلق خبر شيكللى (بروح) راحتلندرمك برلن (ويحى الروح) دخى جاننى تركزر (كالماء الزلال) صاف صو كبى .

فَخُوضُوا فِيهِ حِفْظاً وَاعْتِقاداً * تَنالُوا جِنْسَ اَصْنافِ الْمَنالِ

(فخوضوا) بس چومگزلار (فيه) بونظمگه (حفظا) يادقه آلو يوزندن (واعتقادا) دخى اعتقاد قيلو يوزندن (تنالوا) ايرشورسزلر (جنس اصناف المنال) عطا صنفلرينك جنسلرينه ايرشورسز يعنى الله تعالى احسان قيلغان كشيلر جمله سندن بولورسز .

وَكونوا عونَ هذا العبدِ دهراً ۔ بِذِكرِ الخَيرِ فی حالِ ابْتِهالِ

(وکونوا) دخی بولوکزلار (عون هذا العبد) اوشبو قل‌نك یاردمچسی یعنی امالی ایاسینك (دهرا) بارچه زمانده (بذکر الخیر) ایذگو ذکر برلن یعنی ایذگو دعا قیلوب (فی حال ابتهال) الله تعالی گه یالبارغانوڭز حالده

لَعَلَّ اللّهَ یعفوه بِفضلٍ * ویعطیهِ السَّعادَةَ فِی المآلِ

(لعل الله) شاید که الله تعالی (یعفوه) عفو قیلور بو امالی ایاسنی (بفضل) اوزینك رحمتی برلن (ویعطیه) دخی بیرر الله تعالی اول امالی ایاسنه (السعادة) ایذگو دولتنی (فی المال) کلاچکده یعنی قیامتده .

وَاِنّی الدّهر ادعو کنه وسعی ۔ لِمَن بِالخَیرِ یوماً قد دعا لی

(وانی) درستلکده مین (الدهر) بارچه زمانده (ادعو) دعاء قیلورمون مین (کنه وسعی) طاقتم وقدرتم قدرنچه (لمن) شول کشیگه (بالخیر) ایذگولك برلن (قد دعا) تحقیق دعاء قیلدی (یوما) بر کونده (لی) مینکا . تلاسه قایو زمانده

طبع بتصحیح مترجمه .

وكونوا عونَ هذا العبدِ دهراً ، بذكرِ الخيرِ في حالِ ابتهالِ

(وكونوا) دخی بولوڭزلار (عون هذا العبد) اوشبو قل‌نڭ یاردمچسی یعنی امالی ایاسینڭ (دهرا) بارچه زمانده (بذکر الخیر) ایذگو ذکر برلن یعنی ایذگو دعا قیلوب (فی حال ابتهال) الله تعالی گه یالبارغانوڭز حالده

لعلَّ الله يعفوه بفضلٍ * ويعطيه السعادة في المآلِ

(لعل الله) شاید که الله تعالی (یعفوه) عفو قیلور بو امالی ایاسنی (بفضل) اوزینڭ رحمتی برلن (ویعطیه) دخی بیرر الله تعالی اول امالی ایاسنه (السعادة) ایذگو دولتنی (فی المال) کلاچکده یعنی قیامتده .

وانی الدهر ادعو كنه وسعی ، لمن بالخیرِ یوماً قد دعالی

(وانی) درستلکده مین (الدهر) بارچه زمانده (ادعو) دعاء قیلورمون مین (کنه وسعی) طاقتم وقدرتم قدرنچه (لمن) شول کشیگه (بالخیر) ایذگولك برلن (قد دعا) تحقیق دعاء قیلدی (یوما) بر کونده (لی) مینکا . تلاسه قایو زمانده

طبع بتصحیح مترجمه .